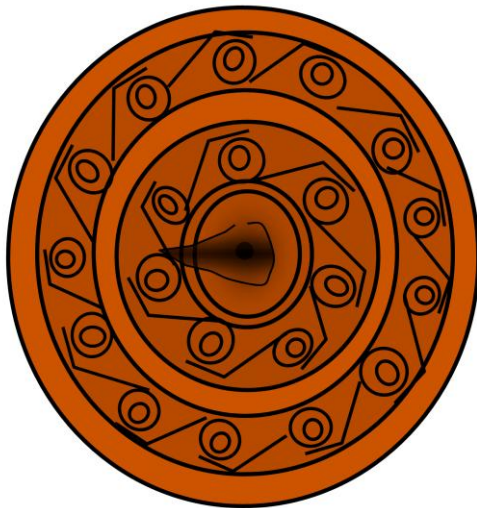

ÅRSRAPPORT 2013

Sola
HISTORIELAG

1447

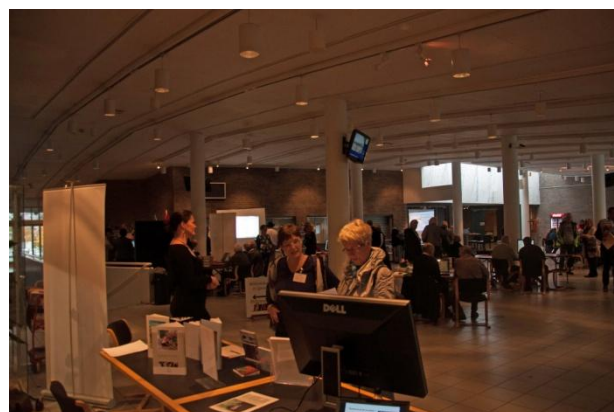
Sola Historielag 2013: 17.mai

Sola Historielag 2013: møter og aktiviteter

Bilder fra Slektsgranskerdagen 2013 i Sola Kulturhus
Sola Historielags stand

ÅRSMØTE 2014

SAKSLISTE

1. Valg av møteleder og referent
2. Godkjenning av årsmelding 2013.
3. Godkjenning av regnskap 2013
4. Framlegg fra styret/innkomne forslag.:

Fastsetting av årskontingent for 2014. Styrets forslag er å beholde kontigenten som i dag.

5. Valg:

3 medlemmer av styret:

a. Leder	Tor Erik Hansen	på valg for 2 år
b. Sekretær	Brit Hansen	på valg for 2 år
c. Kasserer	Frøydis Krokedal	på valg for 2 år
d. styremedlem	Tormod Lauvvik	på valg for 2 år

Valgkomité:

e. Leder	Reidar Melgård	på valg for 2 år

Årsmelding

2013

ÅRSMELDING 2013 - SOLA HISTORIELAG

Styret har bestått av:

Leder:	Tor Erik Hansen
Kasserer:	Frøydis Krokedal
Sekretær:	Brit H. Hansen
Styremedlem:	Kåre Myklebust
Styremedlem:	Rolf Soma
Styremedlem:	Sverre B. Sunde
Styremedlem:	Tormod Lauvvik

Revisor:	Lars Harveland
----------	----------------

Valgkomite:	Reidar Melgård
	Aud Hauge
	Lars Harveland

ÅRSMØTET. Lagets leder foreslo seg selv som møteleder og det ble godtatt. Brit Hansen ble som vanlig valgt til referent.

- Innkallelsen ble godkjent
- Årsmeldingen ble lest opp og godkjent uten kommentarer.
- Årsregnskapet var revidert og ble godkjent
- Ingen innkomne forslag

Valget ble ledet av lagets leder

Valg:

a) Styret

a. Styremedlem	Kåre Myklebust	gjenvolgt for 2 år
b. Styremedlem	Rolf Soma	gjenvolgt for 2 år
c. Styremedlem	Sverre B. Sunde	gjenvolgt for 2 år
d. Revisor	John Djup (hadde enda ikke bli spurt, men hvis han ikke ville kunne Lars Harveland ta på seg oppgaven)	

b) Valgkomiteen

a. Aud Hauge	gjenvolgt for 2 år
b. Lars Harveland	gjenvolgt for 2 år

Årsmøtet avsluttet kl 19:15

STYREMØTER. Det er blitt avholdt 7 styremøter i perioden som har behandlet ca. 67 saker.

MEDLEMSMØTER. Det er avholdt 6 medlemsmøter og fremmøtet har vært godt med god atmosfære. Det har vært en rekke gode kåsører og mange temaer har vært berørt som listen viser.

- 14. Febr. Erik L. Sande og Tor Erik Hansen -
” Glimt fra Sola Historielags 15.-årige historie
- 14.mars Klepp Historielag og Bernt Øvregaard - "Jordbruk i eldre tid" -
- 19.Sept. Svein M. Nilsen - " Min tid som bonde på Ullandhaug
- 17.Okt. Arnvid Lillehammer - " Dorthea Rabbe – ei føregangskvinne”-
- 17.Nov: Martin Hovland – ”Dansken”
- 5.Des: Kari Herigstad - ” Juleminner fra Jæren”- gikk ut
- 23.Jan: Bente Vigre - " Jyssla jillt "

ØKONOMI: Laget har som før en meget god økonomi. Pr. 31. desember 2013 hadde laget på høyrentekonto kr. 82 102,- og på driftskonto kr. 22 831,-. Driften gikk med et overskudd på kr. 11 617,- . Av dette er kr. 4500,- tilbake betaling for utlegg til ny trådløs mikrofon. Vi hadde også en inntekt fra Sola kommune for dekking av utgifter til historiske Roll-ups med kr. 7 500,-.men det balanserte seg mot utgiftene med samme beløp. Dette var gjort etter ønske fra kulturkontoret.

Vi er 107 medlemmer.

HISTORISK TUR RUNDT HARVALANDVANNET: Vi startet ved parkeringsplassen ved Hellestø stranden. Turen gikk så gjennom den lille skogen bak stranden og videre over moreneryggen nederst på Byberg. Vi fortsatte opp mot Bybergnuten og lenger oppe fulgte vi et gammelt vegfar. Vi gikk så opp på hovedveien for å få se de flotte helleristningene på Valhaug på Dysjaland.

På veien på nordsiden av vannet passerte vi pansermuren. En bred mur som tyskerne bygget mellom Harvalandsvannet og Gandsfjorden. Det er lite igjen av muren i dag.

Deltagerene fikk under turen opplysninger om fornminner og andre funn i området.

Vi hadde nydelig vær under hele turen og hadde mat og kaffestopp på Harvaland hos sønn til Lars Harveland.

HISTORISK TUR TIL HAGA OG RISA: Turen startet ved Haga gamle skole som nå er Tananager kultursenter. Den gikk så videre på Hagavegen mot Hagavågen. Her tok vi av inn mot bygdeborgen Bergjet. Etter dette var kvilesteinene på Haga målet. Så fortsatte vi turen langs Hagavågen og ut på Hagaøyna. Her var det en trekantet steinsetting målet. Vi gikk så litt tilbake og gjennom Snøde ridesenter og langs Hafrsfjord. En gammel kjerreveg bringer oss opp til Risa. Her er det nok en kvilestein. Vi gikk så opp mot selskapslokalet ved Ørnaberget for så å nå opp til toppen av Ørnaberget hvor en fantastisk utsikt ventet oss over Risavika og Hafrsfjord. Vi gikk så ned og tilbake til start langs riksvegen.

17. MAI TOGET. Også i år var vi representert i 17. mai toget. Denne gangen hadde vi laget et innslag om ”Erlings siste reis”. Vi illustrerte dette med et vikingskip med en bære som var dekket med et vikingskips seil. Vi var alle kledd ut som vikinger i forskjellige typer drakter. Fra

dronningen Astrid, biskop og trell folk. Vi fikk låne ”gråtass” av Olav Stangeland. Brit Hansen, Rolf Soma. Kåre Myklebust og Tormod Lauvvik var ansvarlige for dette.
Nok en gang vant vi beste prisen

KULTURMINNEVERNGRUPPE: Kulturminnevernuttvalget var lagt ned av politikerne, men Tor Erik tok et initiativ for å fortsette med en ny uten politikere. Et par møter er holdt.

SLEKTGRANSKERDAGEN:

Den årlige slektsgranskerdagen som DIS Rogaland arrangerer var i år lagt til Sola Kulturhus. Sola Historielag var medarrangør. Selve arrangementet ble åpnet av ordføreren. Det var god oppslutning og de deltagende laget var svært fornøyd. Vi hadde egen stand inne i det store møterommet. Vi hadde i anledning arrangementet fått laget flotte roll-ups for forskjellige historiske motiv fra Sola. (se bilder)

SLEKTGRANSKERTREFF:

Vi har hatt slektsgranskertreff på Sola Bibliotek hver tirsdag i vårsesongen.

PROSJEKTER

Vi har kommet med flere prosjekt forslag til kommunen som:

- Varslingsystem i eldre tider (vete, optisk telegraf, symafor etc) Vi avventer fylkeskommunen og Skifte eiendoms overdragelse av Vigdelsveten.
- Markering av 17. mai feiringen 1914

HJEMMESIDE

Laget har nå opprettet en helt ny hjemmeside (www.solahistorielag.no) som er moderne i sitt design. Her er det nå lagt ut:

- Generell Sola historie og slektskilder
- Solas historie i:
 - Steinalderen
 - Bronsealderen
 - Jernalderen
 - Vikingtid
 - Nyere historie
- Sola Historielags aktiviteter
 - Hva gjør laget
 - Turer
 - 17.mai bilder
 - Alle årsrapportene fra 1998 til idag
 - Lagets gjennomførte prosjekter

KONKLUSJON. Sola Historielag har også i 2013 hatt et meget aktivt år og nok en gang markert seg i kommunen.

For styret i Sola Historielag

Tor Erik Hansen
leder

Innkomne forslag

Ingen innkomne forslag

Årsregnskap 2013

Samandrag av rekneskapet for Sola Historielag 2013

	<u>Inntekter 2013</u>	<u>Inntekter 2012</u>
Medlemskontigent	19000	18000
SOLA kommune støtte	11500	
Matsalg	3886	5018
Salg bøker	3712	4320
Renter	793	674
MVA-refusjon		673
Norsk Tipping	503	881
Utleige kostymer	2000	
Utlodning julemøte	0	3760
Underskott		414

	<u>Utgifter 2013</u>	<u>Utgifter 2012</u>
Matkjøp	5412	6211,50
Porto, trykksaker	2298	3571
17.mai 2014	1512	
Mikrofon		8362,50
Gave og blomster	878	2770
Honorar foredrag	500	2200
Landslaget for lokalhistorie	1010	1010
Roll-ups av Sola historie	7500	
Rogaland R.H.Æ (Sydvesten)	7360	7280
Årsmøtet RHÆ	500	1685
Rydding i dommsteinane	2625	
Diverse		455
Avgift Brønnøysund	135	135
Gebyr	48	60
Overskott	11616	
Sum	41394	33740

Laget har og en myntsamling gitt av Gustav Rege.
Historielaget har og fått kulturprisen "SØK" av Sola Kommune.

Status	01.01.13	01.01.14
--------	----------	----------

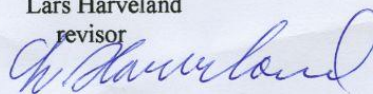
Brukskonto	36960.56
Høgretekonto	56356,-
Kapitalendring/overskott	11616.60

Brukskonto	22831.16
Høgretekonto	82102.-
Sum	104933.16

Sola 20.01.14

Frøydis Krokedal
Kasser

Lars Harveland
revisor

Vedlegg Møte referat 2013

Møte nr. 1

Tid: Torsdag 14.februar kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

Glimt fra Sola Historielags 15.-årige historie”

Vi kaller herved inn til årsmøte med påfølgende medlemsmøte i Sola Historielag. I anledning Sola Historelags 15.-års jubileum har lagets leder satt i sammen en presentasjon av foredrag og andre glimt fra disse årene. Fra starten fram til og med 2005 var Erik L. Sande leder og i årene etter har Tor Erik Hansen vært leder. Det er da naturlig at disse kommenterer tilbakeblikkene. Vi kan garantere at dette blir en hyggelig kveld.

Referat møte nr. 1

Til stede: 19

Erik L. startet med å fortelle hvordan laget ble startet. Etter Erling Skjalgsson's jubileet i 1996 var avsluttet ble Erik L. kontaktet av Mari- Anne Næsheim Hall. Han ble spurt om det ikke burde dannes et historielag i kommunen. Erik L. mente hun burde kontakte kulturkontoret, men dette førte til at han ble med i interimstyret med M.A.N. Hall og Ivar Tjelta. Det endte så til slutt med at han ble valgt som lagets første leder selv om han hadde bestemt seg for ikke være leder for noe lag igjen.

Første styret bestod av Erik L.Sande (formann), M.A.N. Hall (nestformann), Torvald Sande (styremedlem), Brit Hansen (sekretær), John Djup (kasserer).

Møtene hadde første året som i alle årene etter et bredt spekter av lokale temaer. De første møtene omhandlet: vegghistorie, (Sven Magne Olsen), hummerfisket (Atle Skarstein), svartedauen (Birger Lindanger) og stedsnavn med Inge Særheim. Tor Erik hadde lagt opp videre presentasjon mer tematisk i stedet for å ramse opp hvert år. Det hadde jo tross alt vært 7 til 8 møter hvert år i 15 år som blir over 100 møter totalt. Så det som følger under var noe av det som ble vist og snakket om.

- Om Sola's historie som: Nye oppdagelser om slaget i Hafrsfjord, Hafrsfjords historie fra steinalder fram til år tusen, Sola's unike historie og Fønikiske stadnamn i Sola. Det siste møtet ble holdt av Lars Lode professor fra Misjonshøgskolen. Han påstod at så og si alle stedsnavnene i Sola stammet fra fønikerne. Et folkeslag som levde rundt middelhavet i tidlig romertid.
- Vi har vært innom Jordbrukshistorie, Sanitetens 100 år i Sola, det skjeldne blykorset funnet på Skjiljaberg og Torolv Skjalg, far til Erling Skjalgsson
- Sola under 2. verdenskrig: "Invasjonen 1940. Som fritt land igjen, gjenoppbygging", kåsør var Knut Rommetveit og Heimefront og "milorg i vårt område" med Torvald Frafjord. Her fortalte Erik L. hvordan han måtte dra svarene ut av Torvald Frafjord. Andre temaer fra krigen var evakueringen. Om dette temaet hadde vi to møter. Det første med Birger Lindanger, for under hans møte kom det fram at flere i salen var blandt de som ble evakuert. De var bare barn den gangen, men husket det godt. Av den grunn ble det bestemt å ha et ny møte hvor alle disse "barna" kunne fortelle om sine minner og opplevelser. Dette ble et spennende møte hvor faktisk det var medlemmene selv som hadde innlegg.
- Et par andre historier fra 2. verdenskrig var holdt av Atle Skarstein som fortalte om de som rømte med fiskebåten "Sjøleik" til Aberdeen i 1941. Atle hadde funnet ut hvordan det hadde gått med disse som var med. Den andre historien var om Russerfangene. Marie Smith-Solbakken og Hans Jørgen Wallin Weihe var foredragsholdere med temaet, "Hvem var de? De som ligger begravd i de utenlandske krigsgravene på Sola kirkegård".
- "Jærbuer i krigsdrama" var en annen historie fra krigen, ikke fra Sola, men allikevel med Sola innhold. Dette gjaldt noen ungdommer på Jæren som planla å flykte til England, men ble oppdaget av tyskerne. De ble sendt til Grini og 17 mann henrettet. En av dem var Karl Hellestø fra Sola.
- Vi har også i løpet av de 15.årene vært på besøk hos våre historievenner i kommunen. Flyhistorisk Museum i Sømmevågen, Rogaland Krigshistorisk Museum på Stangeland, Kystekulturen i Tananger og TS-museet på Hedland. Her fikk vi høre om museenes historie og fikk omvisning i samlingene. Hos TS'n fikk vi jo selvsagt med oss hans egen historie og hvordan han hadde bygget firmaet opp til det det er i dag.

- Av historiske steder i kommunen vi har omhandlet og besøkt er Gamle Tananger og Sola Ruinkyrkje. Vi har hatt foredrag om Lensmanns gården på Sande og Flatholmen fyr.
- Historien om bedrifter i Sola har også vært tema under flere møter. Disse er Solaruten, Sola Handelslag, Posten i Sola, Sola Flystasjon, Sola Brannstasjon og Sola Strandhotell.
- Til slutt bør vi nevne kjente og ukjente Solabuer som vi har hatt foredrag om. Professor Alf Grannes, Biskop Bjørn Bue, klokkemaker Rasmus Sørnes, speiderleder Racin Kolnes, Nils Sandanger som fortalte om det hemmelige arbeidet han gjorde under krigen og til slutt Abraham Halvorsen Tjelta som var med Seladon som forliste i Stillehavet.
- Litt nyere historie fra og delvis om Sola var, ”Losens historie”, ”Sandflukt og marehalmplanting på Jærkysten”, ” Historien om Opstad tvangsarbeidshus!, ”Glimt fra olje-eventyret - Fra den første olje til i dag" og " Risavikas historie".

Vi kunne hatt med flere foredrag som ikke direkte var fra eller om Sola, men det var det ikke plass til å vise denne kvelden.

Etter en kort pause startet de på igjen og var kort innom de to store prosjektene laget hadde gjennomført. Nemlig Rægedronningå og Domsteinane.

Men så til kveldens hovedinnslag, en historisk vandring i Sola Sentrum. Tor Erik hadde satt i sammen bilder fra før i tida fra Krossen og sammenlignet med bilder fra i dag. Det eldste bygget er det gamle meieriet som i dag ikke er helt ulikt bygget fra den første tiden. Før var det stor aktivitet da bøndene kom med melk i motsetning til idag med de bedriftene som holder til her. Erik L. som jo er fra Solakrossen kommenterte ettersom nye bilder kom fram. Det ble diskusjon og mimring også fra folk i salen etterhvert som de forskjellige byggene kom fram på bildene.

Turen fortsatte så videre innover i Krossen, handelslaget ble kommentert og ikke minst Jomfruburet hvor mange unge Solabuer hadde funnet sin tilkomne. Noe som var tilfellet for Erik L. også. Tor Erik hadde lagt inn en del reklame fra krossen før i tida og det hjalp på husken. Vi så på bildene at det hadde vært 2 bensinstasjoner i krossen, nei kom det fra salen det var 3. Fjælberghuset og bua var et sentralt sted en gang i tiden. Ved siden av dette holdt Solaruten til og bussene dominerte jo Solakrossen i mange år. Sykkelbutikken i den gamle smia ble kommentert og dette bygget er ikke ulikt slik det var før. Faktisk er dette bygget samt ”skobutikken” sammen med meieriet de eldste byggene i krossen.

Vi kunne holdt på mye lenger, men tida gikk voldsomt fort. De som var frammøtt virket som om de koste seg i hvertfall.

Møte nr. 2

Tid: Torsdag 14.mars kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

"Jordbruk i eldre tid"

Møtet denne kvelden blir litt anderledes. Vi har fått lov å vise en film laget av Klepp Historielag som omhandler jordbruk i eldre tid på Jæren. Den viser oss hvordan bøndene levde og hvordan de jobbet på gården. Det var mye strev og tungt arbeid både på Klepp og i Sola. De har også laget film om tarebrenning og torvskjæring, noe som i dag er mer eller mindre vekke fra dagens jordbruk. For de som har vokset opp på gård eller har jobbet der vil gjennoppleve mye av dette på nytt når de ser filmen. Vi har fått Bernt Øvregård, leder av Klepp Historielag kommentere filmen. Han har også med seg DVD'er for salg.

Referat møte nr. 2

Til stede: 36

Møtet denne kvelden ble ledet av Tormod, da Tor Erik var syk. Opplegget denne gangen var litt anderledes, da vi skulle vise en film som Klepp Historielag hadde laget om "Jordbruket i eldre tid". Leder for Klepp Historielag, Bernt Øvregaard kommenterte underveis i filmen.

Bernt startet først med å fortelle hvordan filmen hadde blitt til. Det hele startet med en vanlig film som kommunen hadde engasjert Helge Hundeide til å lage. Senere hadde Klepp Historielag laget en DVD av denne som gjorde at den ble lettere tilgjengelig og hadde bedre kvalitet. Det var Asbjørn Jacobsen i historielaget som hadde hatt ansvaret for DVD'en.

Filmen startet selvsagt med våren og landkjøring, eller hevding. Dette er et av de sikreste tegnene her på Jæren at våren er kommet. Møkka kjørte de ut i landkjerra, mens møkka ble spredd med greip. Ikke akkurat en attraktiv jobb og det var som oftest tjenestejentene som var pålagt å gjøre dette. Det ble kommentert at de ikke en gang hadde hansker på den gangen.

Så var det pløying og det var en tung jobb. Ofte brukte de to hester for å dra plogen. I den første tiden laget de plogene i små smier rundt på Jæren. Senere kom plogene fra en av de tre store plogfabrikkene i landet, alle plassert på Jæren. Det var Kyllingstad, Underhaug og Kverneland.

Selv om våronna var en hektisk og travel tid så måtte også de daglige gjøremålene utføres som melkekjøring og innkjøp av dagligvarer.

Hesten var selvsagt viktig i landbruket i eldre tid. De som hadde store gårder hadde flere hester og kunne bruke tre hester om gangen, trespann. Mindre gårder hadde bare en hest, men det gikk det og. Det tok bare litt lenger tid.

Korn har lang voksetid og måtte såes med en gang det var mulig om våren. For å så kornet hadde de en ny redskap oppspent bak hesten, en såkornmaskin. Før de fikk slik redskap sådde de korn for hånd.

Jorda på Jæren innholder mye stein og steinhenting var en viktig, men ikke alltid like spennende jobb. Hele familien måtte være med. Det er mang en jærbonde som har gitt opp yrket på grunn av slitet med steinhenting. Bernt hadde en kommentar fra faren sin som mente at det var bra med stein i jorda, da de holdt på varmen.

Melking for hånd var vanlig helt fram til 1950 årene selv om melkemaskinen kom allerede i 1930-årene. Melking måtte gjøres morgen og kveld hele året og ungene slapp ikke unna.

Men det var ikke overalt at en kunne bruke hesten. I ulendt terreng på kulturbeitene måtte det såes for hånd. Det er ikke få tonn norske bønder har spredd utover jordene.

Setting av poteter ”eplå” foregikk på den måten at de hyppet opp forer med hestehakke og etterpå kom setterne som la settepoteter i forene.

Som sagt før var hestene viktig for landbruket. Skal hestene gjøre god innsats må helsa til dyra være god. Det var også bondens oppgave å stelle hovene og skifte hestesko.

Ugress hadde de også i eldre tid. For kornet måtte de sprøyte. Til det brukte de svovelsyre som var en sterkt etsende væske som de selv blandet ut i vann. Det var vel så som så med sikkerhetsreglene den gangen, men de var klar over hvor farlig det var. Kun tøy laget av ull kunne brukes og siden svovelsyre etser jern, måtte de bruke tretønner og spredere av kobber. I åkrer med rotvekster lukte de enten for hånd eller brukte forskjellig rad-reuseutstyr.

Når gresset var langt nok kunne de begynne slått. Det var vanligvis etter St.Hans. Et godt redskap var ljaen. Slåmaskinen overtok for ljaen på de store gårdene på Jæren alt i 1880 årene. Dette effektiviserte slått veldig. Etter at gresset var tørket en tid måtte det vendes. Dette måtte de gjøre flere ganger. Til dette brukte de en høyvender. Så til slutt kunne høyet kjøres til løa med høyvogna. Det var vanlig å ha kvinnfolk på lasset.

Kornet ble i begynnelsen slått med sigd, senere kom meieapparatet som de kunne sette på slåmaskinen. De ferdige kornbåndene satte de opp i ”koster”. Senere kom ”sjølbindaren” som gjorde arbeidet enda lettere, men denne jobben var tung så en brukte ofte tre hester for å dra.

Så var tiden kommet til å ta opp potetene. På små gårdene ble de spadd opp med greip, mens andre pløyde opp potetene. Etterpå måtte potetene samles i bøtter og så tømmes i kjerra. Ofte var hele familien med på dette. Noen hadde skaffet seg en kastehjulsopptaker som kastet opp potetene enklere.

Utover høsten kuttet de rotveksten som ble brukt til dyrefór.

Tresking foregikk utover høsten og vinteren. Hele bygdelag kunne eie et treskverk i sammen.

Etter pausen ble film snutten om torvskjæring vist.

I innledningen til filmsnutten fortelles det at på Jæren var det lite skog så det ble lite ved til oppvarming. Derfor har det vært godt for folk å kunne bruke torv fra myrene som brensel. Da istiden var slutt, kom plantene. De laget organisk materiale som råtnet på tørre steder med oksygen. På våte steder derimot, hvor det var lite oksygen ble planterestene liggende i lang tid uten å råtne. Men etterhvert kom en omdanning i gang som ikke trengte oksygen, dette kalles fortorving. Slik har torvmyrene vokset opp lag på lag gjennom mange tusen år. Før oppdyrkingen på Jæren var det store områder med slik torvmyr. Men selv om de har minket har torv helt opp til vår tid blitt brukt som brensel.

Det var vanlig å starte med torvskjæring like etter vårvinna var ferdig, like etter 17.mai. De som ikke hadde torvmyr på egen gård hadde torvrett på andre steder. I arbeidet på myra var det bruk for mange hender og hele familien gjerne to-tre generasjoner stilte opp.

Det øvre laget i myra var lite omdannet og dårlig egnet som brensel. Dette laget måtte derfor fjernes. Torva under ble gravd ut i passe stykker og fraktet til tørkeplassen med greip eller kjørt på torvbrett med hest. Etter et par uker med tørking på bakken var torva så tørr at tre torvstykker med to på siden og en flatt opp kunne reises. Etter fire uker var den tør nok slik at den kunne settes opp i ”røyk”. Dvs. tørking i stabler som en ”varde”. Etter 6-7 uker var den tør nok til å fraktes til gårds. De som ikke hadde hest måtte transportere dette på ryggen i ei ”kjiba”. I ”skuten” på gården ble torven lagret.

Den siste filmsnutten handlet om tarebrenning. Helt fra slutten av 1600-tallet kjenner vi til tarebrenning her i landet. Først ble asken brukt til soda framstilling til glassverkene. Senere ble soda laget på billigere måte. I perioder var det derfor svært lite brenning. I 1870 årene var det høye priser på jod som var brukt som medisin. Tarebrenningen tok seg opp igjen. Asken gikk i begynnelsen til England og Skotland, men i 1890-årene fikk vi egne jodfabrikker her i landet. På Oгна ble det 1917 satt i gang produksjon av alginat og jod ved fabrikken Sjøtang A/S. Med fabrikken kom aldri skikkelig i gang og ble stanset i 1921.

Etter en vinter med mye pålands vind kom det fart i folkene. Taren lå der i masse vis. Hver gård hadde rett til sitt stykke strand og da var alle ute for å samle tare og ta den lengre opp på land. Rettene til gårdene var delt opp etter matrikkelen etter størrelsen på gården. Dette ble så omgjort i hesteretter. Dette igjen bestemte hvor mye tare som kunne taes opp ved at man tildelte antall hester pr.dag i uken. Beste tiden for tarebrenning var på våren. Da gjaldt å få med seg så mye som mulig før vind og strøm dro det med seg ut igjen. Det var regler for hvordan taresankingen skulle foregå. Hvert bruk fikk tildelt tørkeplass for taren. Og de måtte kjøre direkte fra stranden til tørkeplassen. Taren ble spredd ut over marken. Tareteigen kunne være eid av andre og utlånt til taresankerne. Kystbøndene hadde gode ekstrainntekter av taren. Stranden var felles og alle kunne ta av denne samme taren. På det meste kunne en på større strender komme opp i hundre hester på en gang. Taren kunne tørke på 2 -3 dager vis været var god, men de måtte snu den slik at den tørket på alle sider. Regn under tørkingen var uheldig for da minket jod innholdet. Asken måtte være mest mulig fri for sand. Dette måtte de tenke på ved valg av tørkeplass og brenneplass. Ofte lagde de brennplasser i ei grop med stein i bunn. Brenningen måtte foregå uten åpen flamme for å få mest mulig aske. Det var mange motstandere av tarebrenning på grunn av den sure røyken. På 1800 tallet var det i perioder forbudt med tarebrenning. Det var noen som ønsket å finne ut mer om skadevirkningene, men det ble konkludert med at det ikke var farlig. Da asken var kald kunne den taes opp i sekker som de da måtte kjøre til jernbanen. Det var faste mottaksdager og asken ble kontrollert for å se om det var stein eller annet rusk. Kontrollørene var strenge og fant de en sekk med noe rusk forlangte de at alle sekkene skulle tømmes ut. I 1930 årene slokte de siste tarebålne, da jod ble framstilt på billigere måte.

"Historisk tur rundt Harvalandsvannet"

Tid: Søndag 21.april

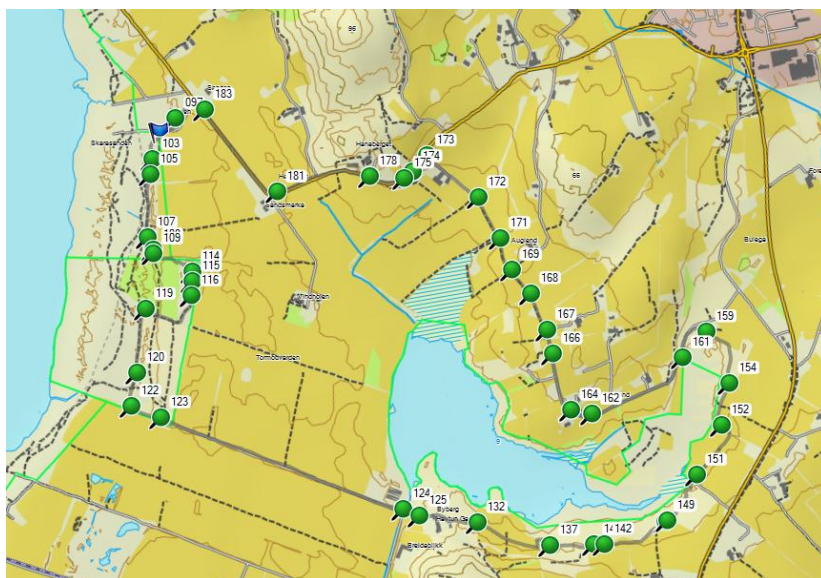
Frammøte: På parkeringsplassen ved Hellestø-stranden

Vi vil på denne turen gå en løype som vi tror få har gått. Turen vil gå rundt Harvalandsvannet. Vi starter ved parkeringsplassen ved Hellestø stranden. Turen går så gjennom den lille skogen bak stranden og videre over moreneryggen nederst på Byberg. Vi fortsetter opp mot Bybergnuten og vil lenger opp følge et gammelt vegfar. Vi må opp på hovedveien for å få se de flotte helleristningene på Valhaug på Dysjaland.

På veien på nordsiden av vannet vil vi passere pansermuren. En bred mur som tyskerne bygget mellom Harvalandsvannet og Gandsfjorden. Det er lite igjen av muren i dag.

Vi vil gjøre oppmerksom på at det vil bli vanskelig å ha med hund pga passering av piggtrådgjerder. Husk gode sko og noe godt å spise og drikke. Ta gjerne med familie og venner.

Vi startet ved parkeringsplassen ved Hellestø stranden. Turen gikk så gjennom den lille skogen bak stranden og videre over moreneryggen nederst på Byberg. Vi fortatte opp mot Bybergnuten og vil lenger opp fulgte et gammelt vegfar. Vi gikk så opp på hovedveien for å få se de flotte helleristningene på Valhaug på Dysjaland.

På veien på nordsiden av vannet passerte pansermuren. En bred mur som tyskerne bygget mellom Harvalandsvannet og Gandsfjorden. Det er lite igjen av muren i dag.

Deltagerene fikk under turen opplysninger om fornminner og andre funn i området, Bl.a. gikk vi et stykke langs et gammel veifar.

Vi hadde nydelig vær under hele turen og hadde mat og kaffestopp på Harvaland hos sønn til Lars Harveland.

Møte nr. 3

Tid: Torsdag 19.september kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

"Min tid som bonde på Ullandhaug "

Svein M. Nilsen har i hele sitt liv sittet og sett ned på oss Solabuer. Som bonde og med interesse for historie har han oppservert litt av vært. Han kommer til oss den kvelden for å fortelle litt av dette. På Ullandhaug har det skjedd my opp gjennom tiden, bl.a annet har det vært skihopp. Han har opplevd områdene rundt seg bli mer og mer bebygd og det er ikke mye igjen. Han vil fortelle om sitt liv der oppe på høyden.

REFERAT MØTE NR.3

Til stede: 28

Leder åpnet møte med å ønske velkommen kveldens foredragsholder, vår nærmeste nabo i nord. Bonden Magne Nilsen fra Ullandhaug. Han er en av de få som enda driver gård i Stavanger kommune. Det at han i mange år har vært aktiv i bygdeungdomslaget, så var han godt kjent av mange på møtet.

Magne har vært aktiv i mange år i Hillevåg historielag og er nå med i et prosjekt for å lage bygdebok for Hetland. Et stort bokprosjekt på ca. 12 mill.kr, men det dekker jo et stort område.

Magne er født og oppvokst på Ullandhaug, men besteforeldrene kom fra Ryfylke. Det ene paret kom fra Årda. Det andre besteforeldreparet drev også gård på Ullandhaug og bestemoren kom fra Nes på Solbakk ikke langt fra Tau. Hun kunne faktisk se hjem til gården hun kom fra. Bestfaren kom fra Espedal i Forsand.

Ullandhaug gården har vært bebodd og drevet i mange hundre år. Fra Karsten Alnæs, Norges Historie bind 1, s.80, kan en lese om Ullandhaug og at de dyrket lin, hadde 50 meter lange hus og at de hadde sine båtnaust ved Hafrsfjord. På s. 165 står det om språket på Ullandhaug, de snakket urnorsk med lang stavelengde på ordene. Trykket på stavelsen var det som lagde språket. Magne viste så flere gamle bilder av gårdene på Ullandhaug, som Linde gården og Fjelde gården hvor botanisk hage er i dag.

Magne hoppet så ned til Hillevåg og Køhler gården. Den var i begynnelsen eid av rikfolk som hadde seks møller, fjøs med 80 kyr i tillegg til 60 hester. De eide mye dyrka jord og hadde eget bakeri. De drev også med skipping og hadde en periode 15 seilskuter. Folk fra Ryfylket arbeidet på gården og bodde i fjøset. En av døtrene i huset var Frida Hansen, en kjent billedveverske på nasjonalt nivå. Men da silda forsvant i 1883 gikk Køhler-huset konkurs. Verdien av konkursen var to ganger statsbudsjettet den gang.

Tilbake til Ullandhaug var vi innom det første Ullandhaugtårnet. Haraldstårnet som noen kalte det. Ved tårnet står det flere små steiner i marmor fra Talgje som representerer de som var med på slaget i Hafrsfjord. Kong Oscar var veldig fasinert av tårnet og besøkte det flere ganger. Under krigen var Ullandhaugtårnet okkupert av tyskerne og Magne minnes best da de fikk ”bonbon” av dem. Men det var ikke helt ufarlig i dette området, da det var miner lagt ut. Magne nevnte også ulykken der oppe etter krigen da tyskerne hadde samlet sammen minene i en haug og en norsk offiser skjøt inn i haugen slik at den eksploderte. 10 tyskere og den norske offiseren omkom.

Man kan jo ikke snakke om Ullandhaug uten å snakke om hoppbakken og hopprennet. Det var jo på deres gård hoppet stod og stua hjemme ble brukt som varmetue. Et år hadde de invitert flere kjente hoppere, bl.a. to av brødrene Ruud fra Kongsberg. Problemet var at dette året var det ikke snø. Men de fant på råd og snø ble hentet fra østlandet, fraktet med tog og lastebil.

På gården hadde de alltid hest og høner i tillegg til andre dyr. Selv fikk Magne tidlig ansvaret for høner. Da han var 11 år hadde han hele 200 stykker. Derfor hadde han alltid bra med lommepenger og kjøpte seg en motorsykkel da han var 16 år. Men han har ikke alltid vært bonde for den drev jo faren. Først jobbet han på Skadberg bruk på Sola, så fra 1964-67 jobbet han på Drammens meieri. I 1967 kom han tilbake til Stavanger og solgte kraftfôr på Felleskjøpet i 3 år.

Men det var bonde han var og han viste stolt frem bilder av flotte kyr han hadde hatt. Noen av dem ble avlsdyr. Han mener å ha tatt i mot over 1000 kalver. Gården ligger like ved turveien på Ullandhaug og de har alltid hatt åpent hus for store og små.

Han husket en liten gutt som holdt en grisunge som hylte, da den plutselig stoppet, snudde gutten grisen og lurte på hvor batteriene var.

En annen gutt fant han sovende med en kalv flere kvelder på rad. Til slutt måtte han sende en bekymringsmelding til moren.

Men det er ikke bare unger som har vært på besøk. En gang kom en flokk kinesiske ungdommer som var på besøk hos Oljedirektoratet. Andre ganger var det utenlandske utvekslings elever hos Bondeungdomslaget.

Magne har i mange år vært aktiv med i Bondeungdomslaget og har fått Norges fortjenestemedalje for lokallag han har stiftet. Han har også fått Bondevett prisen.

Magne avsluttet foredraget med å si at ”Vi har ikke arvet jorda av våre foreldre, vi har lånt den av våre barn”

Møte nr. 4

Tid: Torsdag 17.oktober, kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

"Dorthea Rabbe – ei føregangskvinne"

Dorthea Rabbe var for hundre år siden en markant kvinneskikkelse i Sola. Hun var den første bestyreren på fylkets husmorskole fra åpningen i 1912 og i hele 25 år. Hun var en pådriver for bruk av norsk mat og bedre kosthold og har skrevet flere bøker om emnet. Hun var den første i landet som holdt kurs i hagehold og bruk av grønnsaker, bær og frukt. Hun var også svært opptatt av forbedret hygiene blandt folk og holdt bl.a. kurs i syke og barnestell. Hun var svært aktiv i lokalmiljøet i Sola.

Arnvid Lillehammer en kjent lokalhistoriker skal fortelle om denne interessante personen. Han har et eget forhold til personen da hun var venninne med hans bestemor.

REFERAT MØTE NR.4

Til stede: 35

Leder åpnet møtet med å fortelle om de flotte ”roll-ups’ene” vi hadde laget om Solas historie. Denne ene vi hadde tatt med var om Dorthea Rabbe. Arnvid Lillehammer ble så introdusert som kveldens foredragsholder, med at leder fortalte at første gang han holdt foredrag i Sola Historielag var så tidlig som i 1999.

Denne kvelden skulle han snakke om Dorthea Rabbe. For Solabuen var hun først og fremst den første bestyreren av Sømme husmorskole, mens for Arnvid var hun venninen til mormoren hans Anna Taletta Tveten.

Dorthea Rabbe ble født 9. mars 1877. Foreldrene var landhandler Åsmund Sondofsen Rabbe og Martha Samuelsdotter Fosstveit. Åsmund kom fra fjellgården Rabbe i Røldal. Han kom til Sauda i 1875 og startet som landhandler samme året. Sommeren etter giftet han seg med tjenestejenten sin, Marta Samuelsdotter Fosstveit. Dorthea var første barnet deres. Hun ble

oppkalt opp etter farmoren. Brødrene Samuel og Sondof ble født i 1879 og i 1881. De tre søskene mistet moren sin en uke før jul i 1881. Hun ble 31 år gammel.

I 1880 hadde Åsmund og Marta startet som de første med hotell i Saudasjøen. Hotellet fikk navnet ”Rabbes hotell”. Åsmund ble alene med ansvaret for barna etter at kona døde. Samtidig var sannsynligvis det nye hotellet i en viktig oppbyggingsfase.

I 1883 giftet Åsmund seg med Berthe Oline Larsdotter Løland fra Sand i Suldal. Berthe Oline var søster til Ryfylke-dikteren Rasmus Løland. Han var en tid huslærer for Rabbe-barna en tid. Disse årene var svært travle for far til Dorthea. Han var og engasjert i flere andre prosjekt i Sauda på denne tida, samt tok aktivt del i det politiske livet. Han satte også i gang en rekke nærings tiltak og han var poståpner i Saudasjøen fra 1888 til 1901. I hjemmen til Dorthea må det ha vært et pulserende liv og stor aktivitet.

I 1885 var den åtte år gamle Dorthea i Kopervik. Hun bodde da hos ekteparet Åsmund Halvorson og Borghild Sofie Samuelsdotter Vinje. De hadde fire barn, den eldste ti år gammel. Åsmund var skolestyrer, kirkesanger og ordfører i Kopervik fra 1884 til 1892. Kona var søster til Dorthea sin mor. Det er ukjent hvor lenge Dorthea bodde hos tanten sin, men det var sannsynlig at hun gikk på skole der.

Dorthea var tilbake i Sauda i de lange skoleferiene og da hun skulle ”gå for presten”. Hun ble konfirmert der høsten 1891.

Dorthea sin oppvekst på hotellet gjorde at hun var ble vant med å hjelpe til fra hun var liten jente. Etter konfirmasjonen deltok hun i arbeidet som de andre voksne, både i krambua og i hotelldriften. Men Dorthea ønsket ikke å drive hotellet så hun satset på læreryrket.

Våren 1900 fullførte Dorthea lærerinneskurset ved Berger Husholdningsskole i Asker. Selskapet for Norges Vel startet opp disse kursene i 1897. Dessuten tok Dorthea flere mindre kurs i husholdningsfag både før og etter at hun var elev på Berger. Høsten 1900 finner vi 23 år gamle Dorthea som lærerinne ved Tofteland Amtshusholdningsskole i Søgne. Dorthea arbeidet sansynlig på Tofteland fram til sommeren 1903.

I 1902 vendte Dorthea seg til Stavanger Amts Landhusholdningsselskap, seinere Rogaland Landbruksselskap. Hun ville sette i gang med kurs i hagebruk og bruk av grønnsaker, bær og frukt dersom hun fikk økonomisk støtte fra Landhusholdningsselskapet. Det første kurset med Dorthea som lærer ble holdt hjemme på hotellet til faren, sommeren 1902. Før kurset startet, tok hun en studiereise til Danmark for å sette seg grundig inn i temaet.

I 1902 vedtok amtstinget å bygge tre faste amtsskuler, en i Dalane, en i Karmsund og en i Ryfylke. Sommeren 1903 ble nytt skolehus sett opp på Judaberg i Finnøy. Dorthea ble ansatt som ”husholdningslærerinde” ved amtsskolen i Ryfylke fra oktober 1903. Da ble hun den første fagutdanna husstellærarinna i Stavanger amt (Rogaland fylke).

I tiårsperioden 1902-1912 arbeidet Dorthea som husstellærerinne på amtsskolen i vinterhalvåret og holdt kurs om bruk av frukt og bær hjemme på hotellet i Saudasjøen om sommeren. I samme perioden debuterte hun også som fagbokforfatter. Hun ga ut tre fagbøker om frukt og grønnsaker.

I 1909 tok amtsskulestyret (fylket) opp en sak om å sette i gang med en praktisk opplæring for kvinner. Dorthea Rabbe ble oppnevnt til å sitte i nemnden som skulle utarbeide forslag til driften av den nye skolen. I 1911 vedtok amtstinget enstemmig å kjøpe gården Sømme i Håland til dette formålet. Dorthea Rabbe ble også valgt til å sitte både i planleggings- og byggekomiteen, og i styret for den nye husmorskolen.

Dorthea Rabbe var en av syv søkere til stillingen som bestyrer for Stavanger Amts Husmorskole. Hun ble ansatt fra 1. juli 1912. Sofie Helle ble ansatt som lærerinne i hushold, Helene Kveim i håndarbeid og Johan Askeland som gårdsstyrer. De ansatte hadde også ansvar for internatet, hvor de også bodde selv.

Dorthea var bestyrer i 25 år helt til hun gikk av for pensjon i 1938. I mars 1938 fikk Dorthea Rabbe Kongens fortjenestemedalje i gull for arbeidet sitt med å fremme et sunnere, billigere og mer nasjonalt kosthold både på landsbygda og i byene. I de 25 årene Dorthea var styrer fikk ca. 2000 kvinner husmoropplæring der.

I lokal samfunnet i Sola var Dorthea svært aktiv. Hun dannet bl.a. Haaland kvinderaad, det første på landsbygda i Norge. Hun var også med på å danne Saniteten i Sola. Ellers var hun en aktiv foredragsholder for lag og foreninger i Sola. Hun var den første kvinnelige vararepresentant til Stortinget for Venstre i Rogaland 1922-1924. Hun ga også ut flere fag bøker som: "Husmorboken" 1930, "Norsk mat: oppskrifter på nasjonale rettar frå eldre og nyare tid", 1932, "Hagevokstrar i hushaldet", 1934 og "Rogaland fylkes husmorskule på Sømme i 25 år", 1937.

Etter at hun sluttet på Sømme reiste Dorthea hjem til Sauda hvor hun fortsatte å være aktiv i lokalmiljøet. Hun døde 8. mars 1966, dagen før hun ville blitt 89 år.

"Historisk tur til Haga og Risa"

Tid: Søndag 21. Oktober

Sted: Parkeringen ved Tananger Kirke

Turen startet ved Haga gamle skole som nå er Tananger kultursenter. Den gikk så videre på Hagavegen mot Hagavågen. Her tok vi av inn mot bygdeborgen Bergjet. Etter dette var kvilesteinene på Haga målet. Så fortsatte turen langs Hagavågen og ut på Hagaøyna. Her var en trekantet steinsetting målet. Vi gikk så litt tilbake og gjennom Snøde ridesenter og langs Hafrsfjord. En gammel kjerreveg bringer oss opp til Risa. Her er det nok en kvilestein. Vi går så opp mot selskapslokalet ved Ørnaberget for så å opp til toppen av Ørnaberget hvor en fantastisk utsikt ventet oss over Risavika og Hafrsfjord. Vi gikk så ned og tilbake til start langs riksvegen.

Møte nr. 5

Tid: Torsdag 14.november, kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

"Dansken"

Anton Møller-Nielsen eller "Dansken" som han ble kalt var både en kjent og samtidig litt beryktet person i Sola. Han drev Sandetun i flere år, men det var mye som skjedde rundt ham. Kommunen var tidlig ute etter å underlegge seg deler av eiendommen til tomter. Dette førte til strid og rettsaker. Han ble dømt for dyremishandling som også førte til rettsaker. Han ble forsøkt ranet, men jaget i en alder av 83 år ranerne på flukt.

Dette er en del som skjedde, men det også først og fremst personen "Dansken" som Martin Hovland vil prøve å ta for seg i møtet. I perioden 1960 – 1968 var han en slags 'dreng' hos ham i ledige stunder (månedsløp og litt om somrene). Martin sier selv at han var redd ham første gang han banket på hos ham, men fant snart ut at han var en hyggelig mann, selv om han var en kontroversiell og meget sær mann. Tiden hadde nok gått forbi ham.

Vi håper at alle som har en historie om Dansken tar den med seg på møtet denne kvelden.

REFERAT MEDLEMSMØTE NR.5

Til stede: 38

Leder åpnet møtet med å fortelle om hvor han kjente kveldens foredragsholder Martin Hovland fra. De var begge "DNL unger" og Martin var en av de "store" guttene i nabolaget. Det var mange nye fjes denne kvelden som ikke hadde vært på historielagsmøte før. De var nemlig alle kommet for å høre om "Dansken" på Sandetun.

Martin ville snakke om denne spesielle personen som mange i salen husket. I perioden 1960 – 1968 var han en slags 'dreng' hos ham i ledige stunder (månedsløp og litt om somrene).

Martin sa at han var litt redd ham første gang han banket på. Han fant snart ut at han var en hyggelig mann, selv om han var en kontroversiell og meget sær mann.

En av de sære episodene var da postvesenet kom og sa at de ikke ville levere posten i postkassen som hang på huset lenger. Han måtte flytte postkassen ned til veien. Han nektet å gjøre dette, noe som førte til at f.eks. han ikke fikk regninger med den følge at de tok strømmen.

Sandetun eller lensmannsgården på Sande var som navnet sier gården hvor lensmannen bodde.

Historien om Dansken kan vi starte med lensmann Hans Tøresson (1848-1904), som drev gården fra 1900 etter faren (Tøres Olson). Hans giftet seg med Tine Andrea Andreasdotter (1871-1959), den 13.10.1892. Hans og Tine får dottera Berta Maria (1893-1911), som døde, 18 år gammel, i tuberkulose.

Hans Tøresson dør i 1904 (56 år gammel) og er den siste lensmann på Sande Lensmannsgård Anton Møller Nielsen (1885-1972) som er Danskens egentlige navn, begynner som dreng i 1906 og ble 'bestyrer' på gården i 1912. Han er dannet agronom fra Danmark.

Under krigen overtas gården av tyskerne som bruker hovedhuset som kommandokontor.

Beboerne evakueres til Grannes. Men Anton klarer faktisk å drive gården selv om tyskerne var der. Det kom kommentar fra salen at Dansken hadde et lite rom på løa, hvor han på hørte radio, selv om tyskerne var i nabohuset.

Når Tine dør i 1959 (88 år gammel) overtar Dansken hele gården og driver den heller dårlig, de kommende årene.

Da Martin banket på hos ham første gang møtte han en morsk og mistenksom mann som helst ikke ville ha besøk. Men Martin fikk prøve seg i første omgang med å slå gress. Dansken var veldig nøye og Martin fikk god opplæring. På gården brukte de hest selv om det var en "Gråtass" der. Så Martins jobb var ofte å laste opp på høykjerra og kjørte høyet inn til gården, men aldri opp låvebrua.

Dansken fikk senere en sak på seg for dyremishandling. Martin så aldri dyra. En gang dyttet han en del høy fra låven ned i et hull og han hørte da at det var dyr under. Danskens egen forklaring til Martin noe senere hvorfor dyra stod inne hele året, var at politiet kom en sen høst og forlangte at han måtte ta inn dyra for vinteren. Men Dansken mente de kunne gå ute hele året som de gjorde i Danmark. Siden politiet kom og sa når dyra skulle inn, så burde de jo også komme og si når de skulle ut igjen. Men de kom jo aldri.

Dansken var ofte i bråk med kommunen. Under krigen ble husveggene påmalt trær som kamuflasje, noe han selv syntes var fint. Men kommunen likte det ikke og forlangte at de skulle overmales. Kommunen var også tidlig ute for å sikre seg eiendommen til boligbygging. Men Dansken ga seg ikke så lett og saken endte i flere rettsaker. Men han måtte til slutt gi seg, men hadde en betingelse at et område aldri ble bebyggt, nemlig Storaberget som han ville bevare som det var. Han ville at området skulle kalles "Tines minne". I henhold til Stavanger Aftenblad ble Anton Møller Nielsen en rik mann etter salget. I 1968 flytter han ut og forlater stedet med ulåst dør og oppvask på bordet. Han flytter da til Stavanger og bor hos noen venner. Han dør i 1972. (PS! Etter møtet har vi funnet ut at han er begravet på Eiganes gravlund og ligger i en umerket grav). Formuen ble gitt til et barnehjem.

Kommunen bestemmer seg for å brenne ned stall og låve med alt innhold i 1971 ('brannøvelse'). Og kommunen bestemmer seg for å restaurere hovedhuset, en redskapsbod og stabburet: Sandetun oppstår som nytt begrep i Sola.

Martin viste så bilder og egne skisser hvordan det var på gården til Dansken. Det ble en del diskusjon om hvor "vasshjulet" stod. Dette ble brukt til tresking og fikk vann via en hellelagt veite fra Stemmen, som var oppdemt.

Ballonghaugen var kallenavnet på Torvberget som ble brukt blant folk flest. For der ble det daglig sendt opp ballonger for måling av været. DNMI hadde radiosonde-stasjon der på 60 – 70 tallet. Her ble vind, temperatur, trykk og fuktighet målt i høyere luftlag. Også luftens radioaktivitet ble målt. (etter atomsprengninger på Novaja Zemlja, etc.)

Etter at Martin var ferdig med sitt foredrag var det flere ivrige hender i været for å få fortalt sin egen historie om Dansken.

Første mann ut var Erik L. Sande. Han husket Dansken allerede fra før krigen og han synes at Tine og Dansken hadde det bra i sammen. Erik og Ine hadde faktisk brukt Dansken som barnevakt, men de hadde et problem. Han tok aldri av seg støvlene. Erik og Ine hadde tatt med skikken fra Amerika med det å ha heldekningsteppe. Så dette skapte noen problemer.

En gang da søsteren til Erik, Karin bodde i folgehuset på gården hadde hun sett at Dansken spadde poteter på deres eiendom. Hun hadde gått ut og spurt om han hadde tillatelse fra Erik. Dansken svarte: "Naboskap er naboskap". En annen historie var fra krigen da Dansken hadde oppdaget at en gris var vekk. Han fulgte "blodsporene" til en brakke og fant matrestene. Det ble anmeldt og tyskerne var strenge mot slike hendelser. Ofte ble de tyske soldatene straffet med stasjonering på østfronten. Erik var til slutt innom den triste historien om da løa ble brent. Han var den eneste som hadde bilder av denne hendelsen.

Neste mann ut var Tørres Sande. Han startet med sin slektstilhørighet til lensmennene på Sande. Han la til den tidligere historien at Dansken var borte fra gården fra 1910 til 1912, uvisst av hvilken grunn. Kanskje et vanskelig kjærlighetsforhold til datteren til Tine, Berta Maria. Tørres fortalte også at på lensmannsgården var det før i tida et fengsel med en luke over. I dag er den helt skjult. Selve gårdsbygningen ligner på en på Årsvoll. Det kan godt være samme byggmesteren, da det var slektsskap mellom de som bygde huset på Sande og de på Årsvoll. Tørres husket også at Dansken alltid hadde støvlene på og at det alltid var kaldt i huset, for han sparte på strømmen.

Siste mann var Arnold Røyneberg. Han startet med historien fra den gang han jobbet på Eik-maskin. Dansken kom for kjøpe en "Gråtass", men fikk beskjed om at han måtte betale kontant. Han bestilte traktoren, men det tok flere måneder før han kom tilbake. Da han endelig kom hadde han pengene i kronestykker i en melsekk. Det måtte fire mann for å telle dem. I 1963/64 var Arnold konstituert ligningssjef. Han måtte møte i rettsaken da kommunen ville overta gården til Dansken. Der møtte Dansken opp, flott oppdresset, med fin oppførsel og viste flotte tale evner. Som en innledning fortalte om seg selv og sitt forhold til Berta Maria. Han påstod at han hadde vært forlovet med henne. Da hun ble syk og lå for døden hadde han lovet henne at han skulle ta seg av gården og moren. I 1957 fikk Arnold besøk av Dansken som ville ha forklart skatteomleggingen. Arnold hadde holdt ut i 2 timer og herredskasserer lurte etterpå hvordan han klarte det. Dansken betalte ikke ofte skatten sin og det endte opp med tvangssalg, som oftest var det ei ku. Den ble solgt på tvangsauksjon som endte opp med at Dansken selv fikk det endelige budet. Dette er alltid den dyreste måten å betale skatt, på grunn av avgifter. Dansken hadde flere saker med ligningskontoret. Han fikk bl.a. kommentar på at han ikke kunne få et eller annet fradrag fordi han var alderspensjonist. Men det viste seg at det var han ikke fordi han aldri hadde søkt. Dansken var også raus og det var flere han "hjalp" med f.eks. bil eller en tomt som gave.

Kveldens fritt ord var ved Arne Hellvik.

Han fortalte om at før i tida, da det var behov for mye arbeidskraft på gårdene. Den gang var avhengige av manuelt arbeid, med hest og mange folk på åkrene og i fjøset. Dette handlet om "De utsatte". Det var personer som ofte var svake i samfunnet, kanskje med psykiske lidelser. De kunne gjøre slike jobber på gårdene. De hadde ofte godt lag med dyr og de kunne gjøre fysisk arbeid. Men så skjedde noe ca. rundt 1960, traktoren tok mer og mer over. Det ble mindre og mindre behov for "De utsatte". Slik har det fortsatt, men kanskje dette vil forandre seg. De som er født på gård i dag ser nødvendigvis ikke det som sin plikt å fortsette på gården. Familene på gårdene er også mindre i dag, så kanskje en dag har vi behov for "De utsatte" igjen.

Møte nr. 6
JULEMØTE I SOLA HISTORIELAG

Tid: Torsdag 5. desember, kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

Juleminner fra Jæren

Vi prøver igjen å få en skikkelig gammel før-jul stemning. **Kari Herigstad** vil mimre om sine juleminner og har kalt foredraget sitt ”Juleminner fra Jæren”.

Dette vil da være innledningen til mer julestemning. Vi vil etter foredraget også i år gjenskape basaren og ha utlodning. Så husk å ta med penger.

Og til slutt blir det jo ikke jul uten at Erik L. Sande har tippelek. Så her gjelder det å skjerpe hjernen som på all julemøtene i historielaget.

REFERAT MEDLEMSMØTE NR.6

Til stede: 0

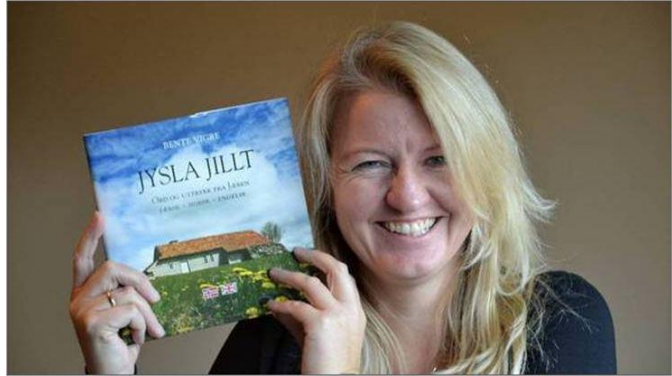
Møtet måtte desverer avlyses på grunn av dårlig vær.

Møte nr. 7

Tid: Torsdag 23.januar, kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

"Jysla jillt"

Vi skal denne kvelden ta for oss dialekter. Forfatteren Bente Vigre har gitt ut boka "Jysla jillt" og omhandler dialekten jærsk, oversatt til bokmål og en enkel og praktisk engelsk. Bente Vigre er oppvokst på Bryne, men er nå bosatt på Nærbø med mann og to barn. Hun er levende opptatt av dialekter, muntlig og skriftlig. Vi er jo alle opptatt av ord og uttrykk så dette vil bli ein jille kveld. Over 2000 ord fikk være med i boka til slutt.

Kor mødje må dæ vær, for attæ dæ ska væra "uhorvele"?

Fyst mødje så grævligt mødje, så kretursle mødje, å teslutt uhorvele mødje

.

REFERAT MEDLEMSMØTE NR.7

Til stede: 33

Leder åpnet møtet og ønsket kveldens foredragsholder, Bente Vigre, velkommen. Hun var kommet helt fra Nærbø for at vi skulle ha det "Jysla jillt" denne kvelden. Det er nemlig fordragets tittel og også tittelen på boka hun har gitt ut. Den handler om jærsk ord og uttrykk.

Hun startet med å fortelle om seg selv. Hun var født på Bryne i 1969 og hadde etternavnet Baustad Sandvik, et navn som absolutt ikke var fra Jæren. Hennes oppvekst hadde påvirkning fra mange dialekter som nordnorsk, trøndersk, vestlandsk og østlandsk på grunn av at slekta kom fra flere steder. Hun var svært aktiv i sine unge år, spilte fotball og var med i Røde Kors. Hun er utdannet teknisk tegner, men havnet etter en stund inn i oljå til hun fikk hjertetrøbbel og ble ufrivillig hjemmeværende.

Siden hun er skrive dyktig og interessert i dialekter, begynte hun å samle inn jærsk ord og trykk. Boken kom ut julen 2012. Det ble mye oppmerksomhet med NRK-radio, aviser, nettTV og til slutt på ordentlig TV. Resten av medlemsmøtet gikk stort sett med på å vise og nevne forskjellige uttrykk.

- Kogane rennedrev = null sikt i snøstorm
- Rimeleg grett = ok
- Heimhog = hjemlengsel
- Blåkkane = bladene
- Ordet itte som brukes f.eks. som itterjuls (etterjul) eller itte som ikke
- Kjakka på kjøkken, kjeksen står i kjøleskabe = jærske humor for å raske på. (trening på kj-lyden)
- Appelsinplysjene = appelsin båter
- Olle = bølge
- Per smogar = gjerdesmett
- Kjeptauså = dame som kjefter og snakker mye
- Kjeptastærke = rappkjefta
- Hærråda = merkelige greier, kaos, elendighet
- Dæ æ'kje
- Snålt = fint, fikst
- Skittsnakk
- Kanonkula
- Ordet løye brukes på mange måter
 - Dæ va løye = merkelig, dette stemmer ikke
 - Dæ va'kje bitten løye = ikke morsomt
 - Æ du løyen elle? = idiot, er du dom
 - Løyen i halsen = vondt i halsen
- Jårkveld = i går kveld
- Rångpåse = vrangpesi, tverr person
- Daunakkje = lette skjellsord om tafatt person
- Sovore = slik
- Olvette = dette på ryggen
- Hestablom = løvetann
- Havranakke = bukka nakke etter kommentar fra Birger Lindanger
- Koltra
- Rauvelta
- Homma inn på kjelvå = rygge inn på enga eller gressmarken

Folk i salen homret og kommenterte ivrig ettersom de forskjellige uttrykken ble omtalt.

Lagets leder fortalte etterpå om 17. mai prosjektet som historielaget hadde foreslått for kommunen. Dette var et forslag til markering av 200 årsjubileet for grunnloven. Det er så enkelt som å gjøre det kommunen ikke gjorde i anledning 100 årsjubileet i 1914. Forslaget innebærer å gjenreise en flaggstang med en støttestein som det er risset inn 17. mai 1914 på. Kommunen den gangen ville ikke være med på dette, men flaggstang, flagg og steinen ble reist av en lokal ildsjel, L.T.Sømme. Han hadde som målsetning å få området på Sømme til å bli sentrum av Sola. Samtidig med dette reiste han opp en av kvilesteinene til Erling Skjalgsson i skolegården. Den hadde han funnet i et steingjerde rett nord for skolen.

Markeringen og festen ble holdt på Salem.

VEDTEKTER

FOR

SOLA HISTORIELAG

Stiftet 2. oktober 1997

Vedtatt på årsmøtet den 15.januar 1998
Revidert på årsmøtet den 21.februar 2008 *

- § 1 Sola Historielag har til formål å fremme interessen for lokalhistorie og kulturvern og samle inn og ta vare på alt som har betydning for bevaring av og formidling om folks livsvilkår og næringsdrift i Sola gjennom tidene.
- § 2 Aktiviteter innenfor formålet kan være:
- egne aktiviteter: arrangere møter, kurser, ekskursjoner, registreringer, innsamling av muntlig, tradisjon, musikk, målføre, stedsnavn, fotografier og annet av historisk interesse
 - samarbeide med tilsvarende lag og organisasjoner: spesielle tiltak for vern av fornminner og kulturminner, utarbeidelse av skriftlige materialer, formidling overfor myndigheter, skoleverket og generelt overfor befolkningen
 - samarbeide med Sola kommunes kulturkontor: bistå som høringsinstans, bidra med innspill til planer, utføre definerte oppdrag i kommunen.
- § 3 Laget står tilsluttet Landslaget for lokalhistorie og Rogaland historie- og Ættesogelag.
- § 4 Medlemmer av laget er:
- Personlige medlemmer som betaler den årlige kontingent.
 - Æresmedlemmer etter § 9.
- Kontingenten fastsettes av årsmøtet.
Utmelding skal skje skriftlig.
Styret kan beslutte å slette et medlemskap når kontingenten ikke er betalt ved årets utløp.
- § 5 Laget ledes av et styre på inntil **7 medlemmer**. *
- Årsmøtet velger:
- leder for **2 år** *
 - nestleder, kasserer, sekretær og 4 styremedlemmer, alle for **2 år** *
 - 1 revisor for 2 år
 - valg nemnd på 3 medlemmer for 2 år
- Styret blir sammenkalt av lederen.
Styremedlemmene skal få innkalling minst 3 dager før møtet.
Styret er beslutningsdyktig når minst **4 medlemmer er til stede**. *
Styret kan utpeke nemnder til å utføre spesielle oppgaver.
- § 6 Regnskapet skal føres for hvert kalenderår og legges fram for årsmøtet til godkjenning i revidert stand.

§ 7 Årsmøtet holdes hvert år innen utgangen av februar. Det skal kunngjøres i lokalpressen med 14 dagers varsel.

Årsmøtet skal behandle:

- årsmelding
- revidert regnskap
- valg
- fastsettelse av kontingent
- innkomne forslag

Alle som møter personlig og som har betatt kontingenten for siste år, kan stemme. Saker som ønskes behandlet på årsmøtet, må være innkommet til styret senest 8 dager i forveien.

§ 8 Ekstraordinært årsmøte kan innkalles når styret bestemmer det, eller når 10 stemmeberettigede medlemmer krever det.
For innkalling og varsel gjelder de samme regler som for årsmøtet. Ekstraordinære årsmøter kan bare behandle saker som er annonsert i innkallingen.

§ 9 Årsmøtet velger Æresmedlemmer etter forslag fra styret

§ 10 Lovendringer kan foretas på årsmøte med 2/3 flertal

§ 11 Oppløsning av laget kan skje når 2 påfølgende årsmøter beslutter det med 2/3 flertall. Lagets arkiv, aktiva og midler går over til Sola kommunes kulturkontor

.